

ROGALAND
FYLKESKOMMUNE

FYLKESRÅDMANNEN
Kulturavdelingen

NVE
Konsesjonsavdelinga
PB 5091 Majorstua
0301 Oslo

28.02.2017

Deres ref.:

Saksbehandler: Guro Skjelstad
Direkte innvalg: 51 51 66 81

Saksnr. 16/18447-7
Løpenr. 15560/17
Arkivnr. S11

**BJERKREIM KOMMUNE - NEDRE OG ØVRE LANES - SMÅKRAFT –
KONSESJONSSØKNAD – ADMINISTRATIV INNSIGELSE – MANGLENDE
ARKEOLOGISKE UNDERSØKELSER – KML § 9**

Fylkesrådmannen har vurdert søknaden om konsesjon som sektormyndighet innenfor kulturminnevern.

Saken gjelder

NVE har i brev av 03.02.17 sent på høring to søknader om konsesjon for små vannkraftverk i Bjerkreim kommune; Øvre og Nedre Lanes kraftverk. Begge de omsøkte kraftverkene ligger i nedre del av Maudalsgreina nordøst i Bjerkreimsvassdraget.

Etter at ny plan- og bygningslov trådte i kraft, 1. juli 2009, ble det utarbeidet nye retningslinjer for saksgang i konsesjonssaker. Kulturminnemyndighetene har nå anledning til å fremme innsigelse i konsesjonssaker dersom tiltakene kan komme i konflikt med automatisk freda kulturminner, jf. vannressursloven § 24. Fylkesrådmannen er delegert myndighet til å fremme innsigelse i saker som vedrører automatisk freda kulturminner, jf. delegasjonsreglementet for Rogaland fylkeskommune.

Det fremmes administrativ innsigelse til Øvre Lanes kraftverk. Bakgrunnen for innsigelsen er manglende arkeologiske undersøkelser, jf. kulturminnelovens § 9, og at forholdet til automatisk freda kulturminner dermed ikke er avklart, jf. kulturminneloven §§ 3 og 8.

Tidligere saksgang

Fylkesrådmannen ble første gang kontaktet av tiltakshaver den 22.08.16, der det ble bedt om en kort kommentar til planene. Som det går fram av vårt brev datert 26.09.16, vurderte fylkesrådmannen tiltaksområdet til å ha potensial for automatisk freda kulturminner og vi gjorde oppmerksom på at tiltaket kom i konflikt med den kjente ferdselsvegen mellom Maudal og Bjerkreim på flere punkt.

Fylkesrådmannen varslet behov for befaring og for ytterligere registreringer etter førstegangsbefaringen. Vi bad tiltakshaver om en felles befaring for å vurdere muligheter for alternative traseer og avbøtende tiltak.

POSTADRESSE
Postboks 130 Sentrum

BESØKSADRESSE
Arkitekt Eckhoffsgt. 1

TELEFON
51 51 66 00

ORGANISASJONSNR.
971045698

BANKGIRO: 3201.05.50520

4001 STAVANGER

STAVANGER

Fylkesrådmannen er ikke kontaktet for felles befarings. Heller ikke etter gjentatte henvendelser. Befaring ble derfor gjennomført 22.02.17 uten at tiltakshaver var tilstede.

Konsekvensutredninger

Konsekvensutredningene som er vedlagt søknadene, med undertittel «Virkninger på biologisk mangfold», er svært mangelfulle og unøyaktige hva gjelder vurdering av kulturminneverdier. Temaet er nevnt med en setning under kapittelet «Menneskelig påvirkning», der det slås fast at det ikke er noen registrerte kulturminner i områdene. Det vises til den nasjonale kulturminnedatabasen «Askeladden».

Kulturlandskapet som helhet og nyere tids kulturminner er ikke vurdert i det hele tatt. Verneverdien av den gamle ferdselsvegen er ikke påpekt eller videre utredet i forbindelse med konsekvensutredningen/søknaden til tross for fylkesrådmannens vektlegging av denne i vårt tidligere brev. Videre kan det påpekes at for Nedre Lanes er det ikke samsvar mellom kartet over tiltaksområdet som finnes inne i konsekvensutredningen, og kartet som er vedlagt søknaden. Det er følgelig heller ikke samsvar mellom konsekvensutredningens beskrivelser av hvilket miljø/terreng tiltaket vil berøre, og den reelle konflikten.

I selve konsesjonssøknadene slås det fast under kapittelet «kulturminner og kulturmiljø» at potensialet for funn av automatisk freda kulturminner anses som lite, og at undersøkelsesplikten etter kulturminnelovens § 9 vil bli oppfylt som en del av høringen av konsesjonssøknaden. Fylkesrådmannen har ikke blitt kontaktet av tiltakshaver og har følgelig ikke hatt anledning til å gjennomføre arkeologiske registreringer i området.

Fylkesrådmannen mener at den gamle ferdselsvegen, som med stor sannsynlighet kan dateres tilbake til middelalder, kommer i direkte konflikt med Øvre Lanes kraftverk. Vi kan ikke se at det finnes alternative plasseringer av anleggsvegen i dette landskapet. Undersøkelsesplikten i kulturminnelovens §9 må derfor oppfylles for Øvre Lanes før konsesjonsvedtak.

Forholdet til automatisk freda kulturminner er et av flere miljøhensyn/allmenne interesser som skal vektlegges når det vurderes konsesjon for tiltak. Kunnskap om hvilke kulturminner som blir berørt av et tiltak, inngår i det grunnlag en konsesjon gis på bakgrunn av. Etter vårt syn vil det være å oppfylle forvaltningslovens krav om at den skal være tilstrekkelig opplyst før et vedtak fattes.

Automatisk freda kulturminner - Undersøkelsesplikten – kulturminnelovens § 9

Langs Bjerkreimsvassdraget er det kjent en rekke kulturminner med en tidsdybde tilbake til eldre steinalder og framover i tid. Vassdraget utgjør en naturlig rute for ferdsel og bosetning gjennom hele forhistorien.

Det er ikke registrert automatisk freda kulturminner i den nasjonale fornminnedatabasen «Askeladden» innenfor selve tiltaksområdet. Ved nordenden av Storavatnet (Espeland gnr. 45/2), i nedre del av tiltaksområdet, ligger imidlertid et stort gravfelt (id 4421) Det er også kjent et gravminne i Nedre Maudal ovenfor tiltaksområdet (id 71999). Det er spor etter gammel bosetning på Lanesstronda, ved nordre bredd av Maudalsvatnet. Skriftlige kilder forteller at folk fra Nedre Maudal fulgte vassdraget, langs Maudalsvatnet, forbi Lanes og videre ned Fossbrekka til Espeland når de skulle til kirken i Bjerkreim. Kirkestedet i Bjerkreim dateres tilbake til middelalderen (id 83896). Ferdselsvegen i tiltaksområdet omtales som «Kirkevegen».

Øvre Lanes

Den gamle kirkevegen fra Øvre Maudal til Bjerkreim følger nordsiden av Roalstjørn, videre ned Fossbrekka nord for Storåna og ned til Espeland. Veggen fremstår i dag på store strekk som en enkel traktorveg, men stedvis er den oppmurt og stedvis kantsatt. Da kirkestedet i Bjerkreim dateres til middelalder, er det svært stor sannsynlighet for at også kirkevegen nord for Storåna kan dateres tilbake til før reformasjonen. Det må imidlertid ytterligere kildestudier til, og undersøkelser i felt før vi kan fastslå dette. Kirkevegens vernestatus må avklares gjennom videre arkeologiske undersøkelser, jf. kulturminnelovens § 9.

Vest for innløpet til Roalstjørn, ved Fossabrekka, finnes en rekke tufter, steingarder, rydninger og innhegninger. Sannsynlighetene for at sporene på Fossabrekka strekker seg tilbake til førreformatorisk tid er stor. Dette må avklares gjennom arkeologiske undersøkelser, jf. kulturminnelovens § 9.

Etablering av Øvre Lanes kraftverk, slik det er omsøkt, vil føre til direkte konflikt med den gamle ferdselsvegen som med stor sannsynlighet må betraktes som et automatisk freda kulturminne. Det vil også føre til direkte konflikt med kulturlandskapet på Fossabrekka som trolig også har en datering tilbake til før reformasjonen. Fylkesrådmannen anser det som problematisk å finne alternative traséer for anleggsveg i dette landskapet som ikke vil føre til konflikt med den gamle ferdselsvegen. Tiltakshaver har ikke respondert på våre henvendelser i forhold til eventuelle alternative løsninger/avbøtende tiltak.

Fylkesrådmannen fremmer administrativ innsigelse til at undersøkelsesplikten i kulturminnelovens § 9 ikke er oppfylt og at forholdet til automatisk freda kulturminner ikke er avklart.

Nedre Lanes

Traséen for nettilknytning over jordene på Espeland (gnr. 45, bnr. 6), har potensial for funn av automatisk freda kulturminner grunnet nærhet til det kjente røysfeltet id 4421 på andre siden av Gloppedalsvegen. Ettersom deler av arealet som blir berørt ser ut til å være berørt av nyere tids aktiviteter, anses potensialet å være middels stort. Fylkesrådmannen mener også det vil være mulig å finne alternative traséer dersom det etter arkeologiske registreringer viser seg å være direkte konflikt med automatisk freda kulturminner i traséen for nettilknytning. På bakgrunn av dette vil vi ikke kreve å få gjennomført arkeologiske registreringer, jf. kulturminnelovens § 9, før konsesjon blir gitt. Fylkesrådmannen vil likevel anbefale at de kulturhistoriske undersøkelsene også for Nedre Lanes gjennomføres før det eventuelt blir gitt konsesjon.

Skulle en konsesjon for Nedre Lanes likevel gis før kulturminnelovens § 9 er oppfylt for Nedre Lanes, er ikke dette det samme som at det er gitt tillatelse til tiltak etter kulturminneloven. Eventuelle konflikter med automatisk freda og vernede kulturminner og tiltak det er gitt konsesjon for, krever behandling etter kulturminnelovens § 8 og 14. Vi gjør oppmerksom på at dersom det ikke gis dispensasjon fra den automatiske fredningen/vernet, kan tiltaket ikke gjennomføres. Et tiltak kan heller ikke igangsettes før forholdet til kulturminneloven er avklart. Det betyr at kulturminnelovens § 9 og eventuell behandling etter kulturminnelovens § 8 og 4 må være ferdigstilt før et tiltak kan igangsettes.

Alternativ nettilknytning, utvida riggområder, massetak og deponi

Alternativ tilkobling til eksisterende 22 kV distribusjonsnett er planlagt i en ca. 4600 meter lang kabel mot Maudal (kart s. 26 i søknaden). Det berørte arealet i Nedre Maudal har da potensial for funn av ikke kjente automatisk freda kulturminner.

Saken er forelagt Stavanger sjøfartsmuseum for vurdering av kulturminneverdier i sjø. De skriver følgende i sin uttalelse: «Vi har vurdert konsesjonssøknaden og vår eneste merknad er vedrørende tiltak i innlandsvann. På side 25-26 i søknaden beskrives en alternativ tilkobling til eksisterende distribusjonsnett som vil medføre sjøkabel i Maudalsvatnet. Dersom tiltakshaver lander på en slik løsning ber vi om at de tar kontakt med kulturminnemyndighetene så tidlig som mulig slik at vi får anledning til å gjennomføre en arkeologisk registrering med hjemmel i tiltakshavers undersøkelsesplikt (kulturminnelovens §9)».

Hva gjelder massetak og deponi, opplyses det i søknadene at detaljer rundt massene vil bli nærmere bestemt i prosjekteringsarbeidet. Det tas også forbehold om at det kan bli endringer i trasévalg i forbindelse med detaljprosjekteringen. Deponering av masser og ulike trasévalg burde vært avklart før søknaden ble sendt på høring.

Fylkesrådmannen gjør oppmerksom på at deler av nærliggende områder anses å ha potensial for funn av ikke tidligere kjente kulturminner. Dette gjelder bl.a. beiteområdet i den vestlige delen av Roalstjørna, like sør for utløpet av vannet. Her ble det observert en røys av mulig forhistorisk karakter, mellom landbruksvegen og vannet. Dersom beitearealet sør for utløpet av Roalstjørna blir berørt av tiltaket, i anleggsfasen eller i det videre, utover slik det er beskrevet i kartvedlegget til søknaden, må fylkesrådmannen få mulighet til å gjennomføre arkeologiske registreringer før tiltak settes i verk, jf. kulturminnelovens § 9.

Fylkesrådmannen gjør oppmerksom på at alle planer for massedeponi og eventuelle endringer av traséer og utvidelser av anleggsområder må forelegges kulturminnemyndighetene for vurdering, jf. kulturminnelovens § 9.

Nyere tids kulturminner og kulturlandskap

Nedre Lanes

Den vestlige delen av traktorvegen langs den sørlige bredden av Storåna skal benyttes/utbedres. Deretter krysses markene slik at den sørligere og høyereliggende traktorvegen benyttes i den østlige delen av traséen. Deretter anlegges det en ny veg for å komme ned til riggområdet og stasjonen ved åna på kote 190. Fylkesrådmannen stiller spørsmålstegn ved hvorfor man ikke velger å følge eksisterende landbruksveg langs bredden av åna helt inn til stasjonen. Langs åna er landskapet flatt og eksisterende veg kan forlenges uten store lanskapsinngrep. Nye traséer nord/sør i dette skrånende terrenget, som det nå er planlagt, vil føre til store lanskapsinngrep og potensielle erosjonssår i terrenget.

I de svært bratte skråningene fra den øvre landbruksvegen og ned til Storåna finnes flere nyere tids rydningsrøyser. Disse vitner om i hvilken grad landskapet her har blitt ryddet for å gi bedre vilkår for beite og slått, selv i svært bratt og ulendt terreng. Noe lenger nord, i området hvor det planlegges rigg og anleggsveg på kote 190, finnes to parallelle steingarder som strekker seg fra åna og sørøstover, opp mot landbruksvegen. Dersom anleggsvegen blir ført videre fra eksisterende veg langs åna, kan en i større grad unngå inngrep i disse steingardene og det omkringliggende beitelandskapet.

Fylkesrådmannen ber om at rydningsrøyser og steingjerder søkes bevart. Fylkesrådmannen ber om at alternativ trasé for anleggsveg/kabel blir vurdert, for å begrense inngrep i eksisterende kulturlandskap, og for å unngå skjæmmende skjæringer/sår i det bratte terrenget.

Øvre Lanes

Ettersom man planlegger å bruke anleggsveger inn til Nedre Lanes som utgangspunkt for videre anleggsvei mot Øvre Lanes, er det bare den østlige delen av den gamle ferdselsvegen som i utgangspunktet planlegges utvidet (øst for Nedre Lanes). Traséen langs bredden av Roaldstjørn er imidlertid det mest spektakulære og pittoreske strekket på ferdselsvegen mellom Maudalsvatnet og Espedal. Vegen slynger seg mellom den dramatiske uren på nordsiden, og vannkanten. På Fossbrekka, ved vannets nordøstlige bredd, buker vegen seg gjennom et særegent kulturlandskap med tufter, steingarder, groptufter, bakkemurer, innhegninger og en stor mengde rydninger. Dette er spor etter gammel bruk av området. Sammen med den mektige elva, og det dramatiske ur- og fjellandskapet for øvrig, har kulturminnene og kulturmiljøet langs Roaldtjørn og Fossabrekka stor opplevelseshverdi – og formidlingsverdi. Det går turstier i området. Kultur- og naturlandskapet som helhet vurderes å ha høy regional verdi, og mulig nasjonal verdi.

Mens hoveddelen av kulturmiljøet ligger vest for kirkevegen, er det arealet mellom Storåna og vegen som blir berørt med riggområde, kraftstasjon, rørgate og adkomstveg. Ved utbedring av Kirkevegen til anleggsvei, og anleggelse av ny veg, rørgate, riggområde og kraftstasjon på Fossabrekka, vil opplevelseshverdien av Kirkevegen som kulturminne bli sterkt forringet og helheten i natur- og kulturlandskapet på Fossabrekka bli vesentlig ødelagt.

Om lag 150 meter vest for munningen til Maudalsvatnet ligger murene etter en bygning som kan ha vært et kvernhus. Det er flere oppmuringer i området. Fylkesrådmannen ber om at det tas hensyn til disse ved etablering av eventuell adkomstveg og rørgate.

Opplevelsen av den gamle kirkevegen gjennom et særegent og upåvirket kulturlandskap på Fossabrekka vil bli vesentlig redusert ved anleggelse av kraftstasjonen. Fylkesrådmannen v/kulturavdelingen vil på bakgrunn av dette frarå at det blir gitt konsesjon til Øvre Lanes kraftverk.

Konklusjon

Øvre Lanes

Fylkesrådmannen fremmer administrativ innsigelse til Øvre Lanes kraftverk på bakgrunn av manglende arkeologiske registreringer i tiltaksområdet og at forholdet til automatisk freda kulturminner ikke er avklart. Krav om arkeologiske registreringer er hjemlet i kulturminnelovens § 9, 1 ledd. Det må gjennomføres arkeologiske kildesøk/registreringer før det gis eventuell konsesjon. Bakgrunnen for at det fremmes innsigelse på dette punktet er at det er stor sannsynlighet for at den gamle ferdselsvegen og kulturlandskapet på Fossabrekka som blir direkte berørt gjennom tiltaket, kan dateres tilbake til middelalder og således er automatisk freda, jf. kulturminnelovens § 4. Tiltakshaver har ikke tatt initiativ til å finne alternative løsninger, og fylkesrådmannen anser det som problematisk å finne alternative løsninger for rørgate og anleggsveg i tiltaksområdet.

Vi gjør oppmerksom på at konsesjon for Øvre Lanes kraftverk ikke kan gis før Rogaland fylkeskommune har fått gjennomført arkeologiske registreringer og forholdet til automatisk freda kulturminner er avklart.

Fylkesrådmannen vil oversende kostnadsoverslag til tiltakshaver for de tiltakene som er kartfestet i forbindelse med søknaden. For eventuelle deponi/massetak og alternative

traséer som ikke er kartfestet, har vi ikke mulighet til å vurdere omfang og potensial før vi har mottatt nøyaktig kartfesting av disse.

Nedre Lanes

Fylkesrådmannen anser traséen for nettilknytning over jordene på Espedal, gnr. 45/19 å ha middels potensial for funn av automatisk freda kulturminner. Vi ser imidlertid for Nedre Lanes at det kan være mulig å finne alternative løsninger slik at eventuell konflikt kan unngås. Vi vil derfor ikke kreve at arkeologiske undersøkelser blir gjennomført før det eventuelt blir gitt konsesjon, selv om dette anbefales.

Fylkesrådmannen vil oversende kostnadsoverslag til tiltakshaver for de tiltakene som er kartfestet i forbindelse med søknaden. For eventuelle deponi/massetak og alternative traséer som ikke er kartfestet, har vi ikke mulighet til å vurdere omfang og potensial før vi har mottatt nøyaktig kartfesting av disse. Dersom tiltaket vil medføre inngrep i beitearealet ved det sørlige utløpet av Roaldstjørn, må det gjennomføres arkeologiske registreringer også her.

Dersom det blir gitt konsesjon for Nedre Lanes kraftverk før de arkeologiske registreringene er gjennomført, forutsetter fylkesrådmannen at det fremgår av konsesjonsvedtaket hvilke forpliktelser tiltakshaver har i forhold til videre arkeologiske og eventuelle marinarkeologiske undersøkelser, utgravninger, kostnader og videre avklaringer etter kulturminnelovens §§ 8, 9, 10 og 14.

Med hilsen
Seksjon for kulturarv

Kate I. Jellestad Syvertsen
seksjonssjef

Guro Skjelstad
rådgiver

Kopi: Bjerkreim kommune
Småkraft v. Martin Vangdal
Fylkesmannen i Rogaland

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.